

Подршка ученицима из осетљивих група – анкетно истраживање о *eTwinning* активностима

О истраживању

У циљу стицања свеобухватног увида у улогу *eTwinning* активности као механизма подршке ученицима из осетљивих и недовољно заступљених група, Фондација Темпус, *eTwinning* национални тим за подршку у Србији, спровела је истраживање међу наставницима у Србији који активно користе *eTwinning* платформу. Истраживање је реализовано током октобра и новембра 2025. године путем анонимног онлајн упитника, који је био намењен свим активним *eTwinning* корисницима у основним и средњим школама у Србији.

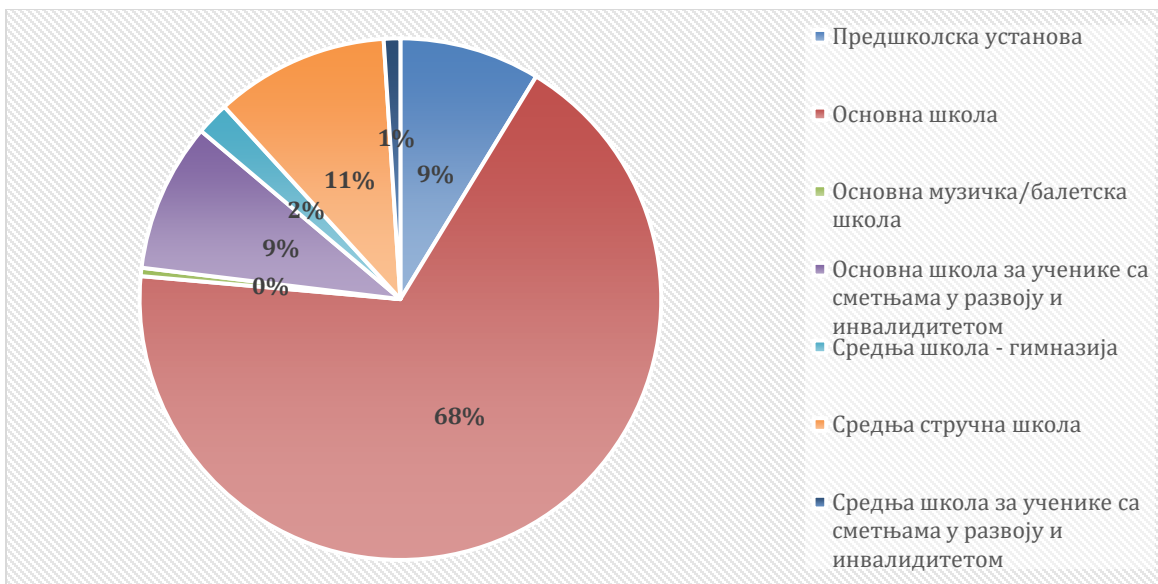
Основни циљ истраживања био је да се прикупе искуства наставника који у оквиру *eTwinning* пројеката раде са ученицима из осетљивих група, као и да се идентификују изазови, примери добрих пракси и потребе за додатном подршком у области инклузивног образовања у оквиру *eTwinning* заједнице у Србији. Акцент је стављен на анализу начина на који дигитални алати, методе рада и међународна сарадња доприносе укључивању и активном учешћу ових ученика.

Специфични циљеви истраживања обухватили су боље разумевање начина на који наставници у Србији примењују *eTwinning* у контексту инклузивног образовања, прикупљање инспиративних примера за ширење резултата, идентификовање потреба за додатном подршком, обукама и ресурсима у области инклузије, као и коришћење налаза за израду препорука и унапређење постојећих облика *eTwinning* подршке наставницима.

Истраживање је било вођено следећим истраживачким питањима: који облици инклузије су најзаступљенији у *eTwinning* пројектима наставника у Србији, са каквим се изазовима наставници сусрећу приликом укључивања ученика са смањеним могућностима, које методе, приступи и дигитални алати се користе у пружању подршке овим ученицима, које позитивне ефекте наставници уочавају код ученика, попут јачања самопоуздања, мотивације и активног учешћа, као и у којој мери сама *eTwinning* платформа подржава развој и примену инклузивних пракси.

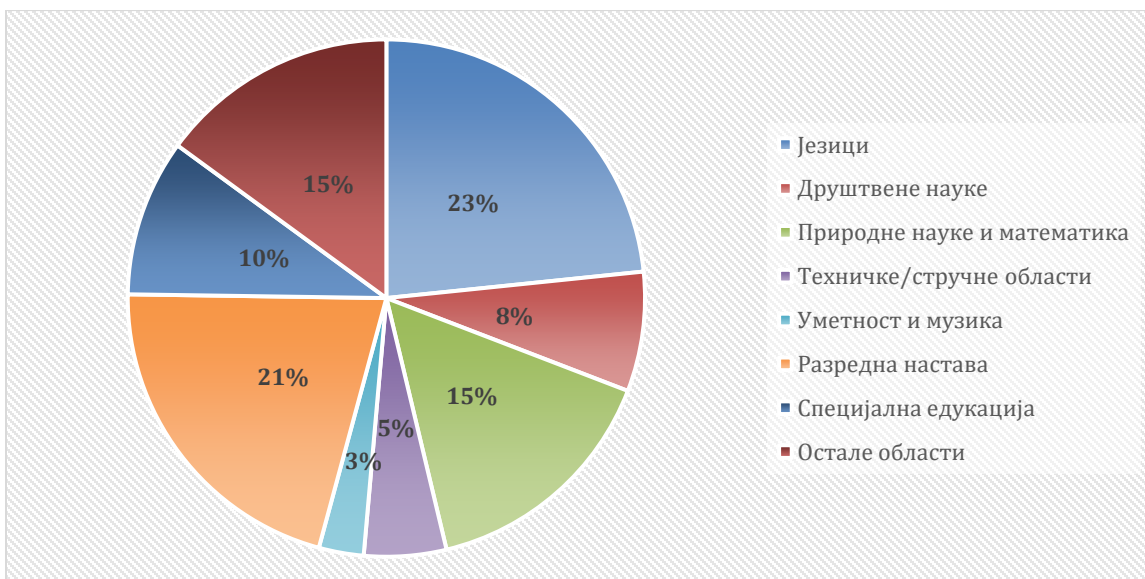
Карактеристике узорка

Узорак чини 197 активних *eTwinning* корисника у Србији. Већина испитаника (67%) долази из основних школа, 11% их је из средњих стручних школа, по 9% из основних школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и предшколских установа. Структура узорка према установи из које испитаници долазе приказана је на слици 1.

Слика 1: Структура узорка према установи испитаника

Према областима у којима предају, по око четвртине испитаника је из области језика (25%) и разредне наставе (23%), а затим природних наука и математике (17%). Структура узорка према области у којој наставници предају приказана је на слици 2.

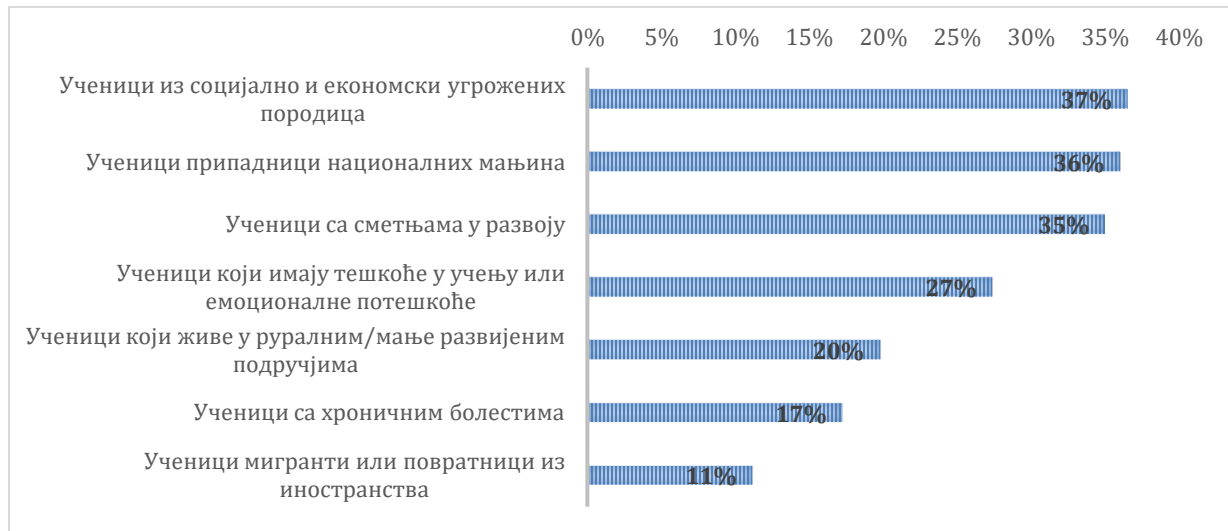

Слика 2: Структура узорка према области у којој предају испитаници

Када је у питању искуство на *eTwinning* платформи, највећи број испитаника има више од три године искуства (44%), затим између једне и три године (37%), док 19% испитаника има мање од годину дана искуства. Већина испитаника је до сада реализовала између једног и пет *eTwinning* пројеката (54%), 30% њих ниједан а 16% више од пет пројеката.

Инклузија у раду на *eTwinning* пројектима

Када је у питању укључивање ученика који припадају осетљивим групама у *eTwinning* пројекте, скоро трећина испитаника наводи да није имала прилике да ради са овим групама у оквиру пројеката (29%). Остали испитаници су у највећем проценту навели да су до сада у *eTwinning* пројекте укључивали ученике из социјално и економски угрожених породица, ученике припаднике националних мањина, ученике са сметњама у развоју и ученике који имају тешкоће у учењу или емоционалне потешкоће. Резултати су детаљније приказани на слици 3.

Слика 3: Да ли сте до сада у *eTwinning* пројекат укључивали ученике који припадају некој од следећих група? (N=197)

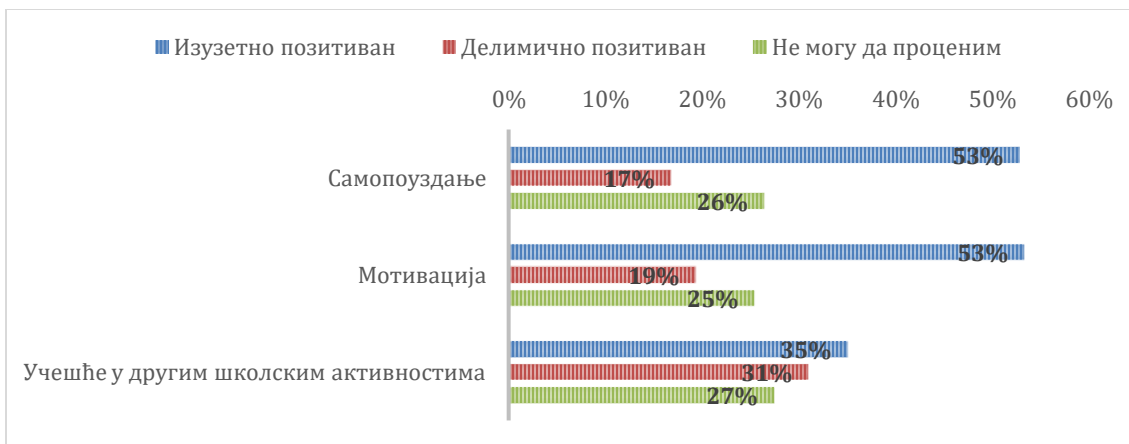
Испитаници су имали прилику да наведу предности које су уочили приликом укључивања ученика из осетљивих група у *eTwinning* пројекте, одговарајући на отворено питање које није било обавезно. На питање је одговорило 135 испитаника (68%). Они су у одговорима најчешће издвојили да *eTwinning* подстиче **вршњачку сарадњу и тимски рад**, што директно утиче на боље укључивање деце у групу. Значајан број одговора истиче **раст мотивације и ангажовања** и јасан **осећај припадности/укључености**, уз наглашавање прихваћености и смањења изолованости. Додатно се уочавају бенефити као што су **самопоуздање и оснаживање**, развој **дигиталних и језичких компетенција**, посебно када деца иначе имају ограничен приступ технологији.

Нешто мање од половине испитаних наставника наводи да је користило **прилагођене методе, дигиталне алате или приступе** како би олакшали учешће ових ученика (48%), док 52% није користило ништа од наведеног. Они који јесу, имали су прилику да наведу конкретне методе, алате или приступе, одговарајући на питање отвореног типа које није било обавезно. На ово питање одговорило је 83 испитаника (42% од укупног узорка). Доминантан приступ који се наводи у овим одговорима је **прилагођавање и диференцирање задатака**, уз јасан принцип да деца учествују у истој активности, али са измењеним обимом/нивоом сложености. Често се наводи **рад у пару или малој групи и вршњачка подршка**, као и употреба **визуелних и мултимодалних материјала**. Од конкретних алата, најчешће се помињу *Canva*, затим *Padlet* и *Wordwall*, *Kahoot* и *Google Translate*, док се у мањем броју одговора помињу и помоћне технологије (нпр. Брај, читачи екрана, титлови). Посебно се препознаје значај организационих решења (обезбеђен рачунар/интернет у школи) када деца код куће немају услове за дигитални рад.

Испитаници су имали прилику да наведу активности и алате који су се показали као посебно корисни. На ово отворено питање добијена су 102 одговора (52% целокупног узорка). Анализа одговора показује да су се као посебно корисне за укључивање ученика из осетљивих група издвојиле *eTwinning* активности које комбинују дигиталне алате, креативно изражавање и сараднички рад. Најчешће су поменути **визуелни и колаборативни алати** попут *Padlet-a* и *Canve*, који омогућавају ученицима да се изразе помоћу слика, видеа, цртежа или кратких текстова, без високих језичких или техничких захтева. Интерактивни квизови и игре (нпр. *Cahoot*, *Quizziz*, *Wordwall*) додатно доприносе мотивацији и активном учешћу ученика, посебно оних који се теже укључују у традиционалне облике наставе. Значајан допринос инклузији имале су и активности засноване на тимском и вршњачком раду, као и онлајн сусрети и заједничке активности са ученицима из других земаља, који јачају осећај припадности и социјалне повезаности. Поред дигиталних алата, истакнута је вредност **практичних, мануелних и уметничких активности**, попут цртања, прављења предмета, рециклаже, музике и сценског израза, које омогућавају равноправно учешће ученика у складу са њиховим могућностима. Укупно посматрано, резултати указују да су флексибилне, интерактивне и креативне *eTwinning* активности, уз подржавајући и прилагођен приступ наставника, кључне за успешно укључивање ученика из осетљивих група.

Већина наставника из узорка (54%) није креирала или прилагођавала *eTwinning* активности у складу са потребама ученика из осетљивих група. Они који јесу, имали су прилику да опишу на који начин су то учинили и на то питање је одговорило 77 испитаника (80% од оних који су потврдно одговорили на претходно питање). Одговори наставника указују да су *eTwinning* активности најчешће прилагођаване **поједностављивањем задатака, диференцијацијом активности и флексибилним приступом** у складу са индивидуалним потребама, интересовањима и могућностима ученика из осетљивих група. Активности су разлагане у мање, јасно структуриране кораке, уз кратка и прецизна упутства, често потпомогнута **визуелном подршком** (слике, симболи, визуелни распореди), како би биле разумљивије и приступачније. Ученицима је омогућаван избор начина изражавања – путем цртежа, фотографије, кратког текста, звука, видеа или практичног рада – чиме је сваком ученику дата прилика да допринесе у складу са својим интересовањима и могућностима. Посебна пажња посвећена је раду у пару или малим групама, уз вршњачку подршку, као и прилагођавању улога у тимским активностима, како би се смањио осећај неуспеха и подстакао осећај прихваћености и самопоуздања. У раду су коришћени једноставни дигитални алати (попут *Canve*, *Padleta*, *Book Creator-a* и интерактивних табли), али и бројне практичне, мануелне и уметничке активности, а у мањем броју одговора експлицитно је наведена **језичка подршка / превођење** као предуслов за самосталније учешће.

Испитивани наставници су такође имали прилику да оцене меру у којој је учешће у пројекту утицало на самопоуздање, мотивацију и учешће у другим школским активностима код ученика из осетљивих група. Иако око четвртина наставника није могла да да ову процену, одговори преосталих наставника говоре о изузетно позитивном утицају, посебно на самопоуздање и мотивацију, а у нешто мањој мери и на учешће у другим школским активностима. Резултати су приказани на слици 4.

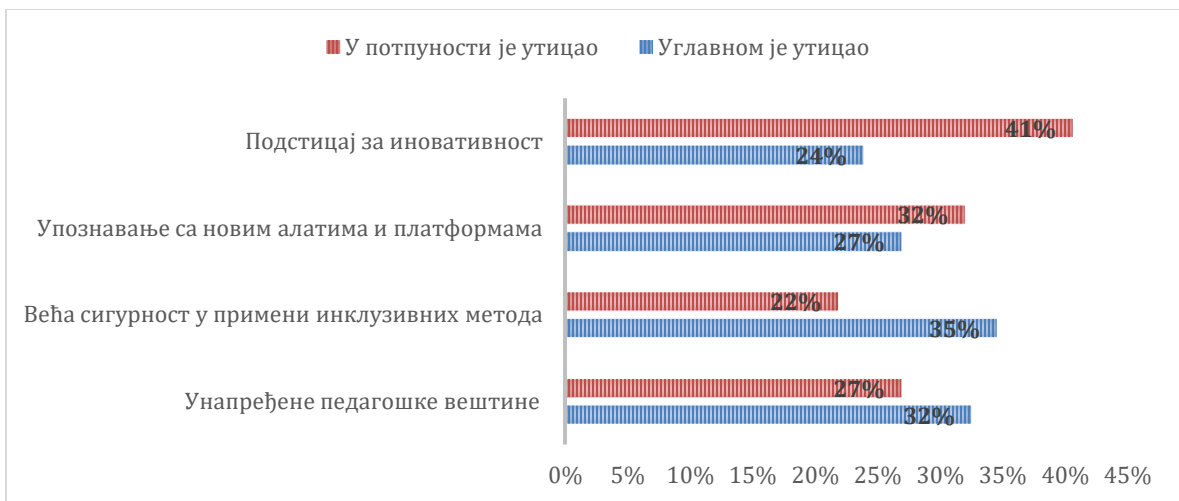

Слика 4: Молимо Вас да оцените у којој мери је учешће у пројекту утицало на следеће аспекте код ученика из осетљивих група (N=197)

Када је у питању **сарадња са другим наставницима и стручним сарадницима** приликом укључивања ученика са смањеним могућностима у *eTwinning*, већина испитаних наставника није имала ову врсту сарадње (њих 57%). Од оних који јесу, њих 67 (80%) је описало на који начин се одвијала та сарадња, одговарајући на питање отвореног типа. Сарадња је у одговорима најчешће описана као унутаршколска, са нагласком на **стручној служби** – педагог, психолог и дефектолог се чешће и експлицитно помињу као значајни актери, а њихова улога се пре свега повезује са проценом потреба ученика, саветодавном подршком наставницима и ученицима, као и са координацијом мера усмерених ка унапређењу добробити и укључености ученика из осетљивих група. Сарадња са другим наставницима се у одговорима чешће подразумева као део свакодневне школске праксе и ређе се наводи експлицитно иако је присутна у примерима неформалне размене искустава и заједничког рада. У неким одговорима истичу се конкретни механизми сарадње (договори, састанци, консултације), док је ретко помињање сарадње са породицом или партнерима из других земаља.

eTwinning платформу (укључујући алате и ресурсе) испитани наставници претежно оцењују као **углавном корисну** (39%) или **у потпуности корисну** (24%) у олакшавању приступа ученицима који се теже укључују у редовне наставне активности. Само 3% наставника сматра да платформа углавном или уопште није корисна, док петина њих није користила платформу у те сврхе.

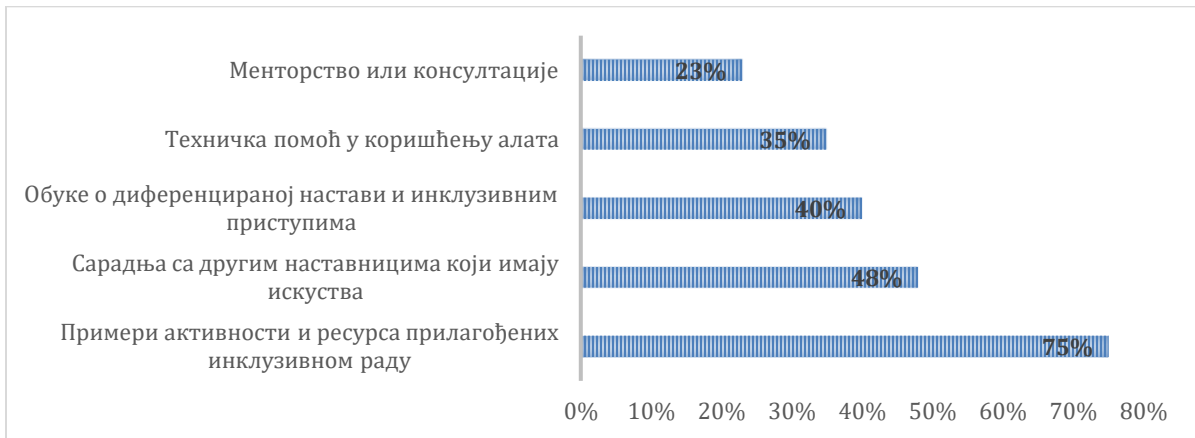
Испитани наставници су добили прилику да процене у којој мери је рад на *eTwinning* пројектима са ученицима из осетљивих група утицао на различите аспекте њиховог професионалног развоја. Већина наставника сматра да је рад на пројектима са ученицима из осетљивих група углавном или у потпуности утицао на унапређење педагошких вештина, упознавање са новим алатима и платформама, те им дао подстицај за иновативност. Резултати су приказани на слици 5.

Слика 5: Молимо Вас да оцените у којој мери је рад на eTwinning пројектима са ученицима из осетљивих група утицао на различите аспекте Вашег професионалног развоја (N=197).

Када је реч о партнерима из других земаља, нешто више од трећине наставника (36%) је разумевање теме инклузије оценило као веома високо (теме инклузије су биле заједнички приоритет); нешто мањи проценат (28%) је ово разумевање оценило као умерено (постојала је свест, али не и активна примена), док само 2% наставника сматра да је разумевање теме слабо, односно да партнери нису били заинтересовани за инклузивни приступ. Поред тога, више од трећине испитаних наставника (35%) није знало да одговори на ово питањем односно није имало прилику за ову врсту сарадње.

Испитани наставници су имали прилику да наведу које врсте подршке би им највише значиле у раду са ученицима са смањеним могућностима у eTwinning пројектима. Већина наставника наводи да би им највише значили примери активности и ресурса прилагођених инклузивном раду, затим сарадња са другим наставницима који имају искуства и обука о диференцираној настави и инклузивним приступима, као и техничка помоћ у коришћењу алата. Резултати су приказани на слици 6.

Слика 6: Које врсте подршке би Вам највише значиле у раду са ученицима са смањеним могућностима у eTwinning пројектима? (N=197).

На крају, испитани наставници су имали прилику да одговарајући на питање отвореног типа наведу оно што сматрају да би највише помогло већој укључености ученика са смањеним могућностима у

eTwinning пројекте. На ово питање одговорило је чак 66% наставника. Анализа одговора показује да наставници као кључне предуслове за већу укљученост ученика са смањеним могућностима у *eTwinning* пројекте препознају комбинацију системске подршке, одговарајуће опремљености и оснаживања наставника за инклузивну и дигиталну праксу.

Најзаступљенија тема односи се на потребу за јачом стручном подршком, као и за додатним, практично оријентисаним обукама наставника. Испитаници истичу значај развоја компетенција за рад са ученицима са смањеним могућностима, примену диференцираних и инклузивних метода, као и сигурно коришћење дигиталних и асистивних алата у *eTwinning* пројектима.

Значајан број одговора указује на структурне препреке, као што су недовољна техничка опремљеност школа, ограничен приступ интернету и уређајима, сложеност дигиталних платформи и алата, као и језичке баријере (посебно недовољно познавање енглеског језика). Такође се истиче недостатак времена у школском распореду за рад на пројектима.

Испитаници наглашавају да је успешна инклузија приликом спровођења *eTwinning* пројеката незамислива без тимског рада у школи и сарадње са стручним сарадницима (педагог, психолог, дефектолог, педагошки асистент), другим наставницима и родитељима. Поред унутрашње сарадње, препознаје се и значај умрежавања школа, размене искустава, као и подршка локалне заједнице и образовних институција.

Одговори указују и на важност планирања активности у складу са способностима, интересовањима и темпом ученика. Кључни елементи укључују рад у малим групама, флексибилне рокове, визуелну и мултимедијалну подршку, јасна упутства корак по корак, као и подстицање вршњачке подршке ради јачања осећаја припадности, мотивације и самопоуздања ученика.

У целини, налази указују да већа инклузивност *eTwinning* пројеката захтева систематичан приступ који обједињује доступне ресурсе, континуирану подршку наставницима, умрежавања школа и неговање културе прихватања, подршке и мотивације унутар школе и шире заједнице.

Закључна разматрања и препоруке

Резултати истраживања указују на значајан потенцијал који *eTwinning* платформа и пројектни рад имају у подршци укључивању ученика из осетљивих група. Већина наставника обухваћених истраживањем процењује да је *eTwinning* платформа углавном или у потпуности корисна у олакшавању приступа ученицима који се теже укључују у редовне наставне активности. Истовремено, налази показују да је инклузивна пракса у оквиру *eTwinning* пројеката у значајној мери већ присутна, али да и даље постоји простор за њено даље унапређење и систематизацију.

У пракси, готово половина испитаних наставника (48%) наводи да користи прилагођене методе, дигиталне алате или приступе који олакшавају учешће ученика из осетљивих група, док је приближно исти проценат (46%) креирао или прилагођавао *eTwinning* активности у складу са специфичним потребама ових ученика. Према мишљењу наставника, учешће у *eTwinning* пројектима има изразито позитиван утицај на самопоуздање и мотивацију ученика из осетљивих група, док је утицај на њихово укључивање у друге школске активности нешто умеренији, али и даље значајан. Ови налази потврђују да *eTwinning* може представљати важан подстицај за активније учешће ученика и њихово оснаживање у ширем школском контексту.

Истраживање показује да рад на *eTwinning* пројектима са ученицима из осетљивих група има позитиван ефекат и на наставнике. Већина испитаника истиче да је овакав рад допринео унапређењу њихових педагошких и дигиталних компетенција, већој сигурности у примени инклузивних приступа, као и упознавању са новим алатима и платформама, што је додатно подстакло иновативност у наставној пракси. Посебна вредност *eTwinning* пројеката препозната је и у сарадњи са партнерима из других земаља, који су, према наводима наставника, показали висок степен разумевања и отворености за теме инклузије, чиме се додатно подстиче умрежавање и размена добрих пракси на европском нивоу.

На основу добијених налаза, могу да се формулишу следеће препоруке за даље унапређење инклузивних *eTwinning* пракси:

Континуирана подршка и професионални развој наставника

Препоручује се организовање специјализованих обука и вебинара који би били усредсређени на примену инклузивних и диференцираних приступа у дигиталном окружењу, са посебним освртом на коришћење асистивних технологија и ИКТ алата који олакшавају рад са ученицима са сметњама у развоју (нпр. алати за претварање текста у говор, визуелно једноставни интерфејси, мултимедијални алати). У оквиру ових обука пожељно је укључивање садржаја који се односе на сарадњу са породицама ученика. Препоручује се и формирање мреже искусних *eTwinning* наставника који би имали менторску улогу и пружали подршку колегама у прилагођавању пројектних активности различитим потребама ученика.

Прилагођавање језичких и садржајних баријера

Потребно је да се подстиче реализација пројеката који омогућавају употребу матерњег језика, језика мањина или визуелних и симболичких облика комуникације, како би се смањиле језичке баријере и повећала доступност *eTwinning* активности ученицима и наставницима који имају ограничене језичке компетенције.

Јачање техничких капацитета и доступности

Препоручује се унапређење техничке опремљености школа, укључујући обезбеђивање одговарајућих дигиталних уређаја и стабилне интернет конекције, са акцентом на школе које раде са

већим бројем ученика из социјално угрожених група. Без одговарајућих техничких услова, потенцијали *eTwinning* платформе остају недовољно искоришћени.

Системско признавање и укључивање *eTwinning* активности

Пожељно је да надлежне институције препознају и вреднују рад наставника на међународним инклузивним пројектима, на пример бодовањем за стручно усавшавање или као део критеријума за напредовање у звања. Истовремено, потребно је да се размотре модели бољег укључивања *eTwinning* активности у редован план и програм школе како би се смањило оптерећење наставника и омогућила дугорочна одрживост инклузивних пројеката.